

Motion till riksdagen 2024/25:2477

av **Azadeh Rojhan m.fl. (S)**

Främjande av tillkomsten av personalägda företag

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur statligt investeringskapital kan avsättas, genom exempelvis Almi Invest, för att tillgängliggöra medel för personalövertagande, t.ex. som ett alternativ vid generationsskiften, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige står inför en betydande utmaning med det kommande ägar- och generationsskiftet, som berör cirka 47 000 företag och totalt 310 000 anställda. Hur väl Sverige hanterar denna utmaning kommer att vara avgörande för landsbygdens och småstädernas fortlevnad, samt för många svenska företags framtida överlevnad och framgång.

Landsbygden har under många år drabbats hårt av strukturomvandlingar inom näringslivet, vilket har lett till att både medborgare och arbetstillfällen försvunnit. Sverige upplever en snabbare urbaniseringstakt än många andra länder, vilket skapar stora negativa konsekvenser för mindre orter när företag och arbetskraft lämnar. Företag som vill stanna kvar och växa möter stora utmaningar i att attrahera kvalificerad arbetskraft.

Enligt färsk forskning uppger 30 % av stora och medelstora företag på landsbygden att de har svårt att rekrytera lämplig arbetskraft. När arbetstillfällena försvinner, drabbas även samhällsfunktioner som skolor, sjukvård och dagligvaruhandeln, vilket ytterligare förstärker avfolkningen och minskar skatteunderlaget i dessa regioner.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen har genomfört betydelsefulla reformer för att säkerställa att hela Sverige ska leva och utvecklas. Bland dessa reformer kan nämnas decentralisering av statliga myndigheter för att skapa arbetstillfällena utanför storstäderna samt förslaget om en mer rättvis kostnadsutjämning mellan kommuner och glesbygdregioner. Trots dessa viktiga steg återstår det flera åtgärder för att den nuvarande regeringens ambitioner ska få fullt genomslag.

En av dessa nödvändiga åtgärder är att underlätta för anställda att ta över företag, särskilt när ett generationsskifte hotar verksamhetens fortsättning. Det finns en risk att dessa företag annars avvecklas eller köps upp av utländska investerare som ofta flyttar verksamheten från orten eller till och med utomlands.

För närvarande är det i stort sett omöjligt för anställda i Sverige att ta över företag, trots att det är betydligt enklare i jämförbara länder. Redan på idéstadiet stöter anställda som vill ta över en verksamhet på hinder i form av komplicerade regler och ett bankväsende som saknar kunskap om ekonomiska föreningar. Det största hindret är emellertid bristen på kapital.

En effektiv och enkel åtgärd för att skapa bättre förutsättningar för personalövertaganden skulle vara att staten ger uppdrag till dem som för närvarande förvaltar statligt investeringskapital, såsom Almi Invest, att avsätta särskilda medel för detta ändamål, med villkor anpassade för personalägda företag. Alternativt skulle staten, regioner och kommuner kunna avsätta medel för ändamålet, förvaltade av organisationer med kompetens inom personalägt företagande.

En lämplig organisationsmodell för personalövertagande i svensk kontext är att personalen bildar en ekonomisk förening som sedan förvärvar aktiebolaget (moder- och dotterföretag). De medel som är avsedda att investeras i personalövertaganden skulle kunna placeras i den ekonomiska föreningen genom att ställa ut förlagsinsatser i enlighet med lagen om ekonomiska föreningar.

Idag har många anställda inom exempelvis livsmedelssektorn, tillverkningsindustrin och små och medelstora företag utanför storstäderna begränsad tillgång till kapital.

Möjligheten att använda tillgångar som säkerhet är ofta begränsad, eftersom dessa tillgångar, som fastigheter, ofta har för lågt värde.

Förlagsinsatser kan vara en lösning på detta problem. Genom förlagsinsatser kan en ekonomisk förening anskaffa eget kapital från externa personer och juridiska enheter, och insatserna kan göras i obegränsad omfattning. Förlagsinsatser ger ekonomiska rättigheter gentemot föreningen men inget formellt inflytande. De utgör en del av föreningens bundna egna kapital och ger företräde vid utdelning jämfört med medlemsinsatser.

Det behövs en systematisk och metodisk översyn av regler på flera områden för att undanröja hinder och möjliggöra för anställda att ta över verksamheter. Personalägande är ett sätt att underlätta det stora generationsskifte som Sveriges företag står inför och att minska klyftan mellan stad och landsbygd. Det kan också bidra till ett hållbart värdeskapande i linje med Agenda 2030.

Ett ökat antal personalägda företag kan dessutom fungera som konjunkturstabilisatorer i en regional kontext, då deras affärslogik ofta skiljer sig från traditionellt företagande.

Azadeh Rojhan (S)

Mathias Tegnér (S)

Fredrik Lundh Sammeli (S)

Hanna Westerén (S)

Heléne Björklund (S)

Louise Thunström (S)

Johan Andersson (S)

Hans Ekström (S)

Lars Mejern Larsson (S)